

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 3
w Bydgoszczy

Zabawa słuchem i ruchem

Propozycje ćwiczeń
usprawniających koordynację słuchowo-ruchową
dziecka niewidomego z niepełnosprawnością
intelektualną w stopniu znacznym

Opracowanie:
Alina Dąbrowska
Gabriela Bylińska

Bydgoszcz
2014

WSTĘP

Aktywność jest podstawową cechą żywego organizmu. Jest procesem, który wyraża się w czynnościach i działaniach podejmowanych przez jednostkę od urodzenia. Poprzez podjęcie aktywności człowiek rozwija się. Duży wpływ na rozwój ma otoczenie dziecka, ponieważ to ono działa stymulująco i pobudza do działania. Świat, który otacza dziecko, umożliwia mu gromadzenie doświadczeń. U dzieci zdrowych łatwo dochodzi do kontaktu z otoczeniem, bo to wrodzona aktywność dziecka kieruje go „ku otoczeniu”, to dziecko jest ciekawe świata i nastawione na świat.

U dzieci o zaburzonym rozwoju intelektualnym aktywność jest ograniczona i często niespecyficzna. W wielu przypadkach organiczny defekt tłumi wrodzoną skłonność do aktywności. Tendencja ta jest tym bardziej widoczna, im głębszy jest stopień niepełnosprawności umysłowej i współistniejącego z nim sprzężenia, np. objawiającego się deficytem wzroku.

Ze względu na niższy poziom rozwoju poznawczego oraz brak wzroku, zmysłu, dzięki któremu dociera do mózgu dziecka w normie rozwojowej 90% informacji, dzieci niewidome z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym mają bardzo utrudnione możliwości rozwojowe.

Dzieciom z głębszą niepełnosprawnością intelektualną nie wystarczy samo dostarczanie bodźców. Każde działanie musi być prowokowane, wyzwalane przez osobę dorosłą oraz utrwalane przez systematyczny trening. Dopiero specjalne działanie nauczyciela, terapeuty, rodzica daje szansę na wzbudzenie aktywności u takich dzieci.

Dla większości uczniów ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną współistniejącą z brakiem wzroku poznawanie wielozmysłowe jest najbardziej korzystne. Wobec braku jednego zmysłu należy doskonalić wszystkie pozostałe zmysły, a także dbać o rozwój motoryczny, który jest zharmonizowany z rozwojem poznawczym. Należy pamiętać, że mimo tak dużych ograniczeń rozwój dziecka niewidomego niepełnosprawnego intelektualnie w stopniu znacznym staje się możliwy, a jego funkcjonowanie uwarunkowane jest przede wszystkim odpowiednim doбором metod, technik i skoordynowaniu działań wielu specjalistów. Poradnik „Zabawa słuchem i ruchem” powstał z myślą pomocy dzieciom niewidomym upośledzonym umysłowo w stopniu znacznym w poznawaniu siebie i świata. Ma być bazą pomysłów wspierających proces wyrażający się w czynnościach i działaniach stymulujących oraz wyzwalających ich aktywność.

CHARAKTERYSTYKA DZIECI NIEWIDOMYCH, NIEPEŁNOSPRAWNYCH INTELEKTUALNIE W STOPNIU ZNA CZNYM

Zanim przedstawione zostaną założenia niniejszego Poradnika warto nakreślić obraz dzieci funkcjonujących na poziomie niepełnosprawności intelektualnej w stopniu znacznym z zaburzeniem wzroku, co pozwoli w pełni zrozumieć zasadność proponowanych w nim ćwiczeń, a także ułatwi nauczycielom dobór odpowiednich ćwiczeń do planowanych zajęć.

Brak wzroku sprawia, że dziecko jest mniej aktywne: nie rusza głową, by dojrzeć interesujący je obiekt, nie wyciąga dłoni w kierunku przedmiotu. Nie może zdobywać umiejętności poprzez naśladownictwo, co sprawia, że takie umiejętności jak jedzenie, zabawa, czynności samoobsługowe, mówienie, koordynacja ruchów są bardzo trudne do osiągnięcia. Dla dziecka niewidomego otoczenie jest nieruchome. Poznaje tylko to, co jest w zasięgu ręki albo dalej w zasięgu słuchu, węchu, dotyku.

Brak wzorców prawidłowych zachowań, których dziecko widzące uczy się obserwując innych ludzi, może mieć wpływ na powstawanie blindyzmów czyli zachowań, które przejawiają się w wykonywaniu niepotrzebnych, stereotypowych ruchów lub czynności.

Dziecko z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym (I.I. 20-35) wykazuje obniżone możliwości percepcyjne, co sprawia, że sprawność i szybkość spostrzeżeń jest poważnie zaburzona. Znaczne ograniczenia występują także w koncentracji uwagi. Dziecko koncentruje się tylko na przedmiotach służących zaspokajaniu potrzeb lub posiadających wyraziste cechy (intensywna barwa, zapach, zdecydowany smak). Dominuje uwaga mimowolna. Zakres pamięci jest znikomy i krótkotrwały. Osoba zapamiętuje do 4 cyfr, najwyżej 4 proste polecenia.

Dość mocno opóźniony jest także rozwój mowy – umiejętności komunikacyjne ograniczają się do kilkuwyrazowych zdań, pojedynczych wyrazów i fonogestów lub wyłącznie gestykulacji. Charakterystyczne są także częste trudności artykulacyjne. Myślenie ma charakter sensoryczno – motoryczny.

Upośledzenie umysłowe w stopniu znacznym determinuje także opóźniony rozwój zarówno motoryki małej, jak i dużej (siadanie i chodzenie dziecko opanowuje w wieku przedszkolnym). Wśród osób o znacznym stopniu upośledzenia umysłowego często występują niedowłady, porażenia kończyn i różne choroby somatyczne. Ograniczone są procesy emocjonalne i dojrzałość społeczna – niepełnosprawni intelektualnie w stopniu znacznym są zdolni do okazywania uczuć, przywiązania, nie są jednak w stanie kontrolować emocji i popędów. Mogą wyuczyć się czynności z zakresu samoobsługi i rozwinąć umiejętności manualne w stopniu umożliwiającym wykonywanie prostych pożytecznych czynności. Ze względu na małą samodzielność mimo wszystko wymagają stałej opieki.

WPŁYW MUZYKI NA ROZWÓJ DZIECKA NIEWIDOMEGO, NIEPEŁNOSPRAWNEGO INTELEKTUALNIE W STOPNIU ZNA CZNYM

Występujące we współczesnej literaturze wyniki terapii muzyką są w stanie obalić najbardziej pesymistyczne i stereotypowe wyobrażenia o osobach niepełnosprawnych intelektualnie, nawet w stopniu znacznym. Muzyka może stać się ważnym bodźcem stymulującym rozwój dziecka niewidomego. Bowiem muzyka oraz inspirowany nią ruch, mieszczą w sobie właściwości regulacyjne w odniesieniu do motoryki, psychiki, zachowań emocjonalnych i społecznych dzieci.

Ze względu na specyfikę znacznej niepełnosprawności intelektualnej, możliwość odbioru intensywnego strumienia bodźców jest ograniczona. Sytuacja ta zmienia się podczas kontaktu z odpowiednio dobranym materiałem muzycznym. Podczas zajęć z wykorzystaniem muzyki wszystkie bodźce działające na dziecko są ze sobą w prosty sposób połączone, wielokrotnie powtarzane, a reakcje są wywoływane i podtrzymywane w sposób ciągły przez słyszana muzykę, która poprzez swoje elementy, tj. metrum, tempo i rytm, wydaje dzieciom "polecenia", których nie trzeba rozumieć drogą pojęciową. Muzyka jest dla osób ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną oraz niewidomych atrakcyjnym bodźcem, omijającym barierę trudności intelektualnych, słowną warstwę poleceń oraz zubożenie bodźców wzrokowych, pozwalającą na reakcje spontaniczne i niczym nie skrępowane.

Dzieci są w większości wrażliwe na muzykę, okazują ożywienie nią i zainteresowanie, chcą aktywnie uczestniczyć w wzbogaconych i ubarwionych muzyką ćwiczeniach, tańcach i zabawach. Zaletą muzyki w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi intelektualnie jest możliwość odbierania jej, towarzyszenia, a nawet tworzenia, bez niedostępnego balastu wiedzy, a zatem bez tych zahamowań, które stanowią szczególną barierę w niedorozwoju umysłowym. Stąd też bardzo często muzyka jest nieodzownym elementem metod pedagogiki specjalnej, takich jak: metoda Ch. i M. Knillów, Metoda Ruchu Rozwijającego W. Sherborn'e czy Metoda Dobrego Startu M. Bogdanowicz. Niemalą rolę odgrywa w nich właśnie muzyka, która to ułatwia kontakt interpersonalny z dzieckiem, uwrażliwia, a przede wszystkim pobudza do aktywności. Język muzyki jest bowiem często pierwszym sposobem nawiązania kontaktu z dzieckiem, szczególnie z niewidomym, bardzo czułym na bodźce słuchowe.

Wychowanie muzyczne w szkole specjalnej jest działaniem, w trakcie którego nauczyciel może przygotować do życia człowieka czującego muzykę i wrażliwego na rytm, melodię, harmonię i barwę dźwięku, człowieka z rozbudzonymi zainteresowaniami muzycznymi i nawykami czynnego obcowania z muzyką w czasie wolnym. Ale wychowanie muzyczne ma również do spełnienia inne zadania, tj. związane z całokształtem procesu rewalidacyjnego.

Już w starożytności zaczęto przypisywać muzyce wyjątkowe oddziaływanie na zachowanie człowieka. Przykładowo, poszczególne instrumenty, a zwłaszcza ich barwa, miały wpływać na pobudzanie lub obniżanie nastroju. Wielokrotnie prowadzone badania wykazały, że muzyka zmniejsza napięcie mięśniowe, a także powoduje zwiększenie koncentracji uwagi na wykonywanych zajęciach z uwagi na ich wysoką atrakcyjność dla dziecka. Ponadto daje też poczucie bezpieczeństwa dzięki temu, że od początku do końca określone jest tempo muzyki i metrum oraz tonacja, a także określone przez nauczyciela instrukcje, co do ruchu i reakcji. Dziecko wie wówczas, że w określonym czasie wykona określony ruch w określonym następstwie. Zwiększa to zaangażowanie w wykonywanie ćwiczeń.

Dziecko słuchając muzyki, uczy się ją przeżywać, a zarazem odkrywa w sobie własne uczucia i emocje. Sfera emocjonalna jest tą sferą, na którą muzyka

oddziałuje szczególnie intensywnie. Połączenie organu słuchu ze wzgórzem i układem limbicznym warunkuje bezpośredni wpływ muzyki na emocje. We wrażliwości obcowania z muzyką mogą powstawać w słuchaczach takie uczucia i ich odcienie, które bez tej podniety nigdy nie obudziłyby się. Dzieci reagują na muzykę radością, co przejawia się w uporządkowanych jej pulsem metrycznym i rytmicznym reakcjach kinestetycznych, w mimice znamionującej zadowolenie i zainteresowanie, a także w dążeniach do ponownych z nią kontaktów. Zadowolenie podczas kontaktu z muzyką wywołane jest nie tylko nastrojem utworu, ale przede wszystkim własną aktywnością, wyładowaniem nagromadzonej energii, samorealizacją, a także satysfakcją działania i tworzenia.

Słuchanie muzyki i jej tworzenie wspiera połączenia pomiędzy obiema półkulami oraz ich aktywność. Każdy bowiem fragment muzyczny składa się z melodii i rytmu. Przetwarzanie melodii odbywa się w większości w prawej półkuli mózgowej, zaś przetwarzanie rytmu w większości w lewej.

Podczas zajęć ruchowych, którym towarzyszy muzyka, dziecko nabiera płynności ruchów i łatwiej zapamiętuje różnorodne kombinacje, co wzmacnia też plastyczność pamięci. Poprzez ruch przy muzyce dziecko ma możliwość wyrażania samego siebie w formie najbardziej naturalnej dla człowieka, czyli w ruchu. Ponadto, dzięki ćwiczeniom z partnerem, dziecko uzyskuje łatwość nawiązywania kontaktów z drugim człowiekiem.

Muzyka, prócz tego, iż jest formą ekspresji artystycznej oraz dostarczycielką estetycznych doznań, jest także specyficznym językiem dźwięku i gestu. Należy przecież pamiętać, że język pantomimiczny był pierwotny w stosunku do języka werbalnego. Dziecko bowiem zanim nauczy się mówić, porozumiewa się za pomocą gestów mimicznych oraz wokalizacji. Zatem komunikacja niewerbalna, tak ważna w przypadku dzieci niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu znacznym, bywa często wykorzystywana w terapii poprzez muzykę. Dzięki takiej komunikacji uczestnik terapii może pracować nad swoimi problemami bez użycia słów. Bowiem utwór lub jego fragment o możliwie jednoznacznym ładunku emocjonalnym, spełnia rolę stymulatora pobudzającego skojarzenia. Wiele badań naukowych ukazuje, że określony tryb tonacji (dur, moll) wiąże się z odczuwaniem określonych nastrojów. I tak u większości osób tonacje durowe są źródłem radości, natomiast mollowe – źródłem smutku. Dotyczy to zarówno osób wykształconych muzycznie, jak i niewykształconych w tym kierunku.

Muzyka jest jedną z form komunikowania się ludzi. Zawiera wiadomość, przesłanie, które bardzo trudno jest ująć w słowa. Muzyka bowiem powstaje po to, by dźwiękiem wyrazić to, czego nie można wyrazić słowami. Narracja muzyczna może też być inspirowana treściami pozamuzycznymi. Muzyka może też mieć charakter dźwiękonaśladowczy, powtarzając zasłyszane dźwięki, podnosząc je niekiedy do wysokiej rangi artystycznej (np. „Cztery pory roku” - A. Vivaldiego). Zatem w przypadku osób z niedorozwojem umysłowym, może ona stymulować rozwój poznawczy jednostki.

Wpływ muzyki na dzieci niewidome oraz niepełnosprawne intelektualnie w stopniu znacznym, jest wielokrotnie silniejszy niż oddziaływanie werbalne, a przede wszystkim przewyższa „chłodne” sztuki wizualne. Przykładowo, niektóre rytmy wywołują tonizujący wpływ (np. kołysanki, nokturny), inne z kolei mogą pełnić rolę stymulatora (np. utwory o rytmie analogicznym do naturalnego rytmu poruszania się człowieka, jak marsze). Powszechnie znane jest też zjawisko przenoszenia i odzwierciedlania środkami muzycznymi różnorodnych form ekspresji emocjonalnej człowieka, takich jak: płacz, jęk, śmiech, a przede wszystkim intonacja mowy towarzysząca różnym emocjom. Wiele dowodów klinicznych dowodzi, że prawa

półkula mózgu odgrywa bardzo ważną rolę w percepcji muzyki, ale i również w procesach mowy.

Wpływ muzyki na rozwój psychoruchowy człowieka wykorzystywany jest w oddziaływaniach muzykoterapeutycznych. Oddziaływanie poprzez elementy muzyczne stymuluje funkcje psychomotoryczne, kształtuje przebieg napięć i odprężeń psychofizycznych, przyspiesza przemianę materii, zmienia szybkość krążenia krwi, podwyższa próg wrażliwości zmysłów, reguluje oddychanie, wpływa na siłę i szybkość pulsu oraz nastawia pozytywnie do samodzielnej pracy. Wszystko to przemawia za korzystnym wpływem muzykoterapii na rozwój dziecka niewidomego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym. Muzyka może być tu światłem nadziei w rozwoju, a przede wszystkim w samopoczuciu dziecka. Jest ona bowiem obszarem, na gruncie którego może ono odnieść sukces.

ZAŁOŻENIA

Zwiększenie możliwości poznania świata dziecka niepełnosprawnego intelektualnie w stopniu znacznym z uszkodzonym wzrokiem może nastąpić dzięki kompensacji zmysłów. One nie są w stanie zapewnić sobie same doświadczeń, dlatego należy im stworzyć odpowiednie sytuacje, w których ich zmysły będą reagowały, a dzieci będą uczyły się koordynować ich pracę.

Poradnik „Zabawa słuchem i ruchem” przeznaczony jest przede wszystkim dla dzieci niewidomych upośledzonych umysłowo w stopniu znacznym. Powstał w efekcie praktycznych działań podejmowanych w trakcie kilkuletniej pracy z chłopcem niewidomym, niepełnosprawnym umysłowo w stopniu znacznym, nauczonym indywidualnie w domu rodzinnym.

Poradnik zawiera propozycje ćwiczeń usprawniających koordynację słuchowo – ruchową. Wiedząc, że najważniejszą formą działalności dziecka, dzięki której łatwiej podejmuje aktywność, zdobywa umiejętności, doświadczenia, jest zabawa, proponujemy, by wybrane z oferty niniejszego Poradnika ćwiczenia organizować w formie zabawowej, wpłatać je w działania pedagogiczne inspirujące dziecko i zachęcające do wspólnych eksperymentów.

Najważniejsze założenie Poradnika to podejmowanie działań, które będą zgodne z ogólnie przyjętymi zasadami pracy z dzieckiem głębiej upośledzonym umysłowo:

- w miarę możliwości należy angażować wszystkie zmysły poprzez stosowanie silnych kontrastowych bodźców,
- nabywanie umiejętności przez dziecko powinno odbywać się poprzez praktyczne działanie,
- by dziecko mogło osiągnąć sukces cele muszą być konkretne i bliskie jego możliwościom, zainteresowaniom, uwzględniać możliwości i poziom rozwoju psychomotorycznego i intelektualnego,
- proponowane formy zabaw, ćwiczeń muszą odznaczać się atrakcyjnością,
- podejmowane przez nauczyciela działania powinny być zindywidualizowane
- organizacja pracy musi stwarzać dziecku szanse na pokonywanie trudności we własnym tempie,
- optymalny czas proponowanych zajęć musi być dostosowany do możliwości percepcyjnych ucznia,
- należy pamiętać o unikaniu jednostajności, stosowania zmiennych bodźców i sytuacji,
- pomoce, rekwizyty wykorzystywane podczas wybranych ćwiczeń powinny nawiązywać do aktualnej aury, kalendarza świąt okolicznościowych, realiów życia codziennego dzieci, zagadnień zaczerpniętych z najbliższego otoczenia dziecka oraz środowiska społeczno – przyrodniczego.

CEL GŁÓWNY

- rozwijanie koordynacji słuchowo – ruchowej dziecka niewidomego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym

CELE SZCZEGÓŁOWE

- stymulowanie percepcji słuchowej
- stymulowanie percepcji słuchowo – ruchowej

CEL WYCHOWAWCZY

- wzbogacenie przeżyć emocjonalno – motywacyjnych

SPOSOBY I FORMY REALIZACJI ZAJĘĆ

Praca indywidualna jest formą, która przynosi największe korzyści dziecku. Czas zajęć jest zależny od możliwości psychofizycznych ucznia w danym dniu. Układ zajęć powinien posiadać wszystkie rodzaje ćwiczeń: w tym przypadku wybrane ćwiczenia stymulujące percepcję słuchową, jak i usprawniające koordynację słuchowo – ruchową. Najważniejszą wskazówką dla nauczyciela jest dostosowanie zabaw do indywidualnych możliwości dziecka tak, aby mogło ono przeżyć pozytywne emocje wynikające z danej aktywności.

Ponieważ poziom przyswajania umiejętności u dziecka niepełnosprawnego intelektualnie w stopniu znacznym jest poważnie utrudniony ważne jest, by zajęcia skonstruowane były według odpowiadającego dziecku schematu, zawierającego stałe elementy, ćwiczenia praktyczne pozwalające na kształcenie wybranych umiejętności w sposób długofalowy. Tak zaproponowane uczniowi postępowanie powinno być za każdym razem przeplatane ciekawymi pomocami i środkami dydaktycznymi. Dzięki temu nie popada się w rutynę, a proces jest długotrwały i nastawiony na osiągnięcie przez dziecko sukcesu.

W czasie zajęć z dzieckiem niewidomym powinniśmy zwracać szczególną uwagę na ważne cechy przedmiotów, dzięki którym będzie mogło je rozpoznać. Wyjaśniamy także dokładnie, co robimy, opisujemy przedmiot. Dziecko poprzez dotykanie i manipulowanie przedmiotem może poznać jego właściwości: twardość, miękkość, gładkość, chropowatość, zimno, ciepło, kształt, jak również ich dźwięk. Musimy pamiętać, że wrażenia dotykowe łączą się z wrażeniami kinestetycznymi (ruchowymi), te natomiast z wrażeniami słuchowymi, węchowymi czy smakowymi.

PROPOZYCJE ĆWICZEŃ USPRAWNIAJĄCYCH KOORDYNACJĘ SŁUCHOWO – RUCHOWĄ

Zawarte w niniejszym Poradniku ćwiczenia usprawniające koordynację słuchowo – ruchową powstały w oparciu o metody praktyczne i aktywizujące, elementy pedagogiki zabawy, elementy muzykoterapii, elementy Metody Dobrego Startu M. Bogdanowicz, Kinezylogii Edukacyjnej P. Dennisona, CH. Knilla: SPH Program specjalny.

Ćwiczenia zostały podzielone na dwie grupy:

1. ĆWICZENIA STYMULUJĄCE PERCEPCJĘ SŁUCHOWĄ

czyli ćwiczenia wrażliwości słuchowej rozwijające umiejętność odbioru dźwięków naturalnych, dźwięków pochodzących z otoczenia, a także wytwarzanych sztucznie, celowo przez człowieka:

- słuchanie dźwięków naturalnych dochodzących z najbliższego otoczenia:

- odgłosy ogrodu
  - szum drzew
  - koszenie trawy
  - zamiatanie liści
  - chodzenie po liściach
  - zgniatanie orzechów
  - świergot ptaków w karmniku
- odgłosy ulicy
  - jadące samochody
  - jadące pociągi
  - sygnały różnych pojazdów
  - dźwiękowe przejście dla pieszych
  - rozmowy i śmiech na chodniku
- odgłosy odwiedzanych podczas spacerów miejsc
  - park
  - plac zabaw
- odgłosy charakterystyczne dla pór roku
  - różnego rodzaju deszcz
  - wiatr o różnym natężeniu
  - grad
  - burza
- dźwięki różnych urządzeń gospodarstwa domowego
  - płynąca z kranu woda
  - zamykanie drzwi
  - włączanie światła
  - odgłos suszarki
  - dzwoniący telefon
  - piorąca pralka
  - włączony odkurzacz
  - grające radio, odtwarzacz CD
- odgłosy przedmiotów gospodarstwa domowego
  - stukanie garnkami
  - uderzanie łyżeczką w szklanę
  - pukanie drewnianymi łyżkami

- pocieranie w meble
  - odgłos zamiatania
  - odgłosy papieru (gazeta, chusteczki higieniczne, karton, tektura falista)
    - darcie papieru
    - gniecenie papieru
    - pocieranie papieru o papier
  - odgłosy metalu
  - odgłosy szkła
  - odgłosy czynności higienicznych
    - mycie rąk
    - kąpanie się
    - suszenie głowy
    - mycie zębów
    - strzyżenie włosów
    - spuszczenie wody w toalecie
  - głosy zwierząt domowych
  - melodie zabawek dźwiękowych
  - odgłosy materiałów sypkich
    - jadalnych: ryż, kasza, groch, tarta bułka itp.
    - niejadalnych: żwir, piasek, kamyczki, muszelki itp.
  - odgłosy materiałów naturalnych środowiska przyrodniczego
    - kasztany
    - żołędzie
    - szyszki
    - orzechy
    - liście
  - instrumenty perkusyjne
    - grzechotka
    - bęben
    - trójkąt
    - cymbałki
    - kołatka
    - janczary
    - instrumenty utworzone samodzielnie: pudełka z materiałami sypkimi, butelka z wodą, tuba z muszelkami, pompon z kapselkami
- słuchanie dźwięków różnych instrumentów muzycznych (instrumenty, na których grają n-lki: akordeon, gitara, keyboard, flet, dźwięki innych instrumentów z płyty CD)
- słuchanie dzieł muzycznych podczas audycji muzycznych w Filharmonii Pomorskiej
- słuchanie ciszy (żadnych dźwięków celowo nie wytwarzamy)
- słuchanie dźwięków o różnym natężeniu (dźwięki ciche, głośne, naprzemiennie raz cicho, raz głośno)
- słuchanie opowieści dźwiękowych z fabułą
- słuchanie piosenek, różnego rodzaju i gatunków muzyki (muzyka poważna, muzyka rozrywkowa, muzyka dziecięca, muzyka filmowa, muzyka relaksacyjna) z odtwarzaczy CD, MP3, radia

2. ĆWICZENIA ROZWIJAJĄCE KOORDYNACJĘ SŁUCHOWO – RUCHOWĄ

czyli ćwiczenia z sygnałem dźwiękowym i reakcją ruchem na ten sygnał, doskonalące umiejętność samodzielnego wytwarzania odgłosów i dźwięków oraz wykonywania celowych ruchów w przestrzeni:

- stymulowanie percepcji słuchowo – ruchowej:

- lokalizowanie źródła dźwięku
  - odwracanie całego ciała w kierunku np. ukrytego zegarka, radia, dzwoniącego budzika, mówiącej osoby
  - odwracanie głowy
  - wyciąganie dłoni
  - wytwarzanie odgłosów charakterystycznych dla pór roku
    - deszcz, ulewa
    - wiatr, wichura
    - grad
    - burza
  - wytwarzanie odgłosów przy wykorzystaniu elementów różnych krajobrazów
    - morskiego: muszelki, kamyki, piasek, woda
    - leśnego: szyszki, gałązki, liście
  - wytwarzanie dźwięków za pomocą przedmiotów gospodarstwa domowego
    - stukanie garnkami
    - uderzanie łyżeczką w szklanę
    - pukanie drewnianymi łyżkami
    - pocieranie w meble
    - uderzanie w podłogę
  - wytwarzanie odgłosów za pomocą papieru (gazeta, chusteczki higieniczne, karton, tektura falista)
    - darcie papieru
    - gniecenie papieru
    - pocieranie papieru o papier
  - wytwarzanie odgłosów metalu
  - wytwarzanie odgłosów szkła
  - zabawa zabawkami dźwiękowymi - wyrabianie umiejętności prawidłowego wykonywania ruchów w określonym czasie i przestrzeni
  - wytwarzanie odgłosów materiałami sypkimi
    - jadalnymi: ryż, kasza, groch, tarta bułka itp.
    - niejadalnymi: żwir, piasek, kamyczki, muszelki itp.
  - tworzenie odgłosów materiałami naturalnymi środowiska przyrodniczego
    - kasztany
    - żołędzie
    - szyszki
    - orzechy
    - liście
  - wydobywanie dźwięków za pomocą instrumentów perkusyjnych, kształtowanie umiejętności prawidłowego ich trzymania i posługiwania się
    - grzechotka
    - bęben
    - trójkąt
    - cymbałki
    - kołatka
    - janczary
    - instrumenty utworzone samodzielnie: pudełka z materiałami sypkimi, butelka z wodą, tuba z muszelkami, pompon z kapselkami
- wytwarzanie dźwięków o różnym natężeniu (dźwięki ciche, głośne, naprzemiennie raz cicho, raz głośno)

- tworzenie opowieści dźwiękowych zawierających prostą fabułę
- wykonywanie odgłosów przy wykorzystaniu części ciała wg polecenie n-la „zrób tak”:

- klaskanie dłońmi
- pocieranie dłońmi ud
- uderzanie dłońmi o uda
- pukanie piąstką w stolik, podłogę
- klepanie policzków

lub „zagraj”

- nauka posługiwania się gestem PRK Makaton
- usprawnianie funkcji kinestetycznych metodą P. Dennisona (równoważenie pracy obu półkul mózgowych, wzmacnianie funkcji słyszenia): np. kapturek myśliciela, punkty na myślenie, ruchy naprzemiennie
- zabawy muzyczne – ruchowe utrwalające orientację w schemacie ciała i przestrzeni
- odtwarzanie ruchem nastroju i charakteru słyszanej muzyki
- ilustracja gestem treści *śpiewanek – pokazywanek*
- zabawy słuchowe – ruchowe z wykorzystaniem elementów Metody Dobrego Startu
- zabawy paluszkowe

PRZYKŁAD REALIZOWANYCH TREŚCI

Termin realizacji	Temat zajęć	Realizacja treści	Środki dydaktyczne/ /pomoce	Spodziewane efekty
wrzesień	Zwykłe przedmioty – – niezwykle dźwięki	Przy wykorzystaniu wyposażenia w pokoju ucznia wytwarzanie różnorodnych odgłosów: zamykanie i otwieranie szuflady, włączanie i wyłączenie światła, zasłanianie i odsłanianie firany, pocieranie o tapicerkę wózka i kanapy, kroki po podłodze, włączanie radia, otwieranie kieszeni magnetofonu, odgłos skrzypiących drzwi. Wspomaganie ucznia w lokalizowaniu źródła dźwięku, motywowanie do wspomaganego wytwarzania podobnych dźwięków, zapamiętywania ich i kojarzenia z sytuacjami powtarzającymi się.	sprzęty w pokoju ucznia	Uczeń w procesie powtarzającego się, długofalowego usprawniania odpowiednio zareaguje (ożywienie i zadowolenie, wyczekiwanie) np. na otwieraną szufladę z pomocami wykorzystywanymi na zajęciach oraz na otwieraną kieszeń magnetofonu = = zapowiedź rozpoczęcia zajęć = zwrócenie się w stronę nauczyciela, zaprzestanie autostymulacji, aktywne podejmowanie proponowanych przez n-la działań.
wrzesień	Gwar na chodniku	Ekspozycja ucznia na dochodzące podczas spaceru odgłosy: idących chodnikiem ludzi, rozmawiających i śmiejących się przechodniów, płaczącego i śmiejącego się dziecka, szczekania psa, otwieranej i zamykanej bramy, roweru sygnalizującego dzwonkiem swą obecność. Wdrażanie ucznia do reagowania ruchem dłoni na każdy usłyszany odgłos. Nagrywanie przez nauczyciela odgłosów spotykanych na chodniku, późniejsze wykorzystanie ich do tworzenia opowieści dźwiękowych.	dyktafon do nagrywania odgłosów	Uczeń spodziewa się po odgłosie otwieranej bramy wyjścia na spacer poza podwórko, po odgłosie zamykanej bramy - zakończenia spaceru. Uczeń wzbogaci swoje doświadczenia słuchowe. Zareaguje ruchem dłoni (wyciąganie w kierunku n-la) na usłyszany odgłos.
wrzesień	Opowieść dźwiękowa „W parku”	Wspomaganie ucznia w wytwarzaniu dźwięków i odgłosów podczas krótkiej opowieści słownej nauczyciela: <i>„Dziś jest piękny, jesienny dzień. Świeci słońce, a wiatr delikatnie szumi w gałązkach drzew (szum wiatru woreczkiem).</i>	woreczek foliowy, płyta CD z odgłosami i dyktafon z nagranyimi odgłosami spaceru,	Uczeń będzie manipulował przedmiotem w taki sposób, by wytworzony został dźwięk (woreczek, zabawka dźwiękowa

wrzesień	Opowieść dźwiękowa „W parku”	<i>Ptaki siedzą na gałęziach drzew i głośno śpiewają (świergot ptaków z płyty CD i zabawki dźwiękowej). Przyszły też dzieci (tupot dziecięcych kroków z płyty CD). Słyszać ich radosny śmiech (dziecięcy śmiech nagrany dyktafonem podczas spaceru z uczniem). Dzieci chodzą po parku w poszukiwaniu jesiennych darów (odgłos kroków nagrany dyktafonem podczas spaceru). Szukają kasztanów i żołądźci, które spadają z drzewa. (stukot spadających darów jesieni na stolik ucznia wypuszczanych przez ucznia na polecenie „puść”). Dzieci zbierają też kolorowe liście, które szeleszczą pod nogami (szelest liśćmi). Ale teraz muszą iść do domu, bo zaczął padać jesienny deszcz (pukanie dłonią w parasol, pałeczką w bębenek).</i>	zabawka dźwiękowa „ptaszek”, żołądzie i kasztany, liście jesienne, bębenek, parasol	kasztany, liście, żołądzie, bębenek i pałeczka). Wykona określony ruch w odpowiednim czasie i przestrzeni.
wrzesień	Jak brzmi szkło?	Wsluchiwanie się i samodzielne wytwarzanie odgłosów za pomocą przedmiotów ze szkła: uderzenie w stoik, objanie stoikiem o stoik, mieszanie łyżeczką w kubku, uderzenie pałeczką w szklankę. Słuchanie odgłosów stłuczonego szkła, objających się o siebie butelek z płyty CD.	różne przedmioty ze szkła	Uczeń skupi uwagę na prezentowanym odgłosie, wzbogaci swoje doświadczenia słuchowe.
październik	Co słyszać w kuchni?	Wysłuchanie krótkiego wierszyka „Muzyka kuchni” popartego ilustracją dźwiękową wykonywaną przedmiotami charakterystycznymi dla kuchni: stukanie pokrywką o garnek, uderzenie łyżeczką o kubek, kapanie wody do zlewu, hałasowanie talerzami, wsluchiwanie się we włączoną mikrofalę sygnalizującą dzwonkiem koniec pracy oraz gwiżdżący czajnik z gotującą się wodą. Kształtowanie umiejętności lokalizowania źródła dźwięku w kuchni. Wspomaganie ucznia w wykonaniu kilku odgłosów za pomocą podawanych w dłoń przedmiotów kuchennych. Nauka rozpoznawania odgłosu rozpakowywania ulubionej przekąski ucznia: Kinder Kanapka i odpowiedniego reagowania gestem PRK MAKATON „jeść”.	garnek z pokrywką, łyżeczka i kubek, zlew, talerze, mikrofała, czajnik z gwizdkiem	Uczeń będzie manipulował przedmiotem w taki sposób, by wytworzony został dźwięk. Nauka posługiwania się gestem PRK MAKATON „jeść”.

październik	Rytmiczne części ciała	Na podstawie krótkiej piosenki „Moje ręce” wykonywanie odgłosów ruchem dłoni (na polecenie n-la „zrób tak”): klaskanie dłońmi, pocieranie dłońmi ud, uderzanie dłońmi o uda, klepanie policzków. Nagranie odgłosów ucznia wytwarzanych j. w. Uważne wysłuchanie własnych odgłosów (nagranych na dyktafon) oraz rytmicznego utworu wykonanego za pomocą części ciała (płyta CD).	piosenka „Moje ręce”, nagranie z dyktafonu, utwór wykonany za pomocą części ciała	Uczeń rozwinie mowę bierną poprzez utrwalanie umiejętności wykonania określonego ruchu wg polecenia „zrób tak”.
październik	Skarby jesieni: ciekawe instrumenty	Wysłuchiwanie się w odgłosy wykonywane skarjami jesieni: kasztanami, żołądziami, szyszkami, liśćmi: uderzanie jednym o drugi, pocieranie, upuszczanie na ziemię, stolik, toczenie. Umieszczanie ich w plastikowych butelkach, tekturowym pudełku. Wspomaganie wydobywania odgłosów w/w instrumentami. Wykonanie prostego akompaniamentu do podkładu muzycznego „Libertango”, A. Piazzolli.	kasztany, żołądzie, szyszki, liście, plastikowe butelki, tekturowe pudełko, płyta z utworem „Libertango”, A. Piazzolli	Uczeń będzie manipulował przedmiotem w taki sposób, by wytworzony został dźwięk.
październik	Deszczowa piosenka	Wysłuchiwanie „Deszczowej piosenki” popartej doświadczeniem kropel deszczu ze spryskiwacza z wodą. Wspomaganie ucznia w wystukiwaniu odgłosów deszczu na parasolu, powierzchni kurtki przeciwdeszczowej, dotykowej karcie pracy (MDS) podczas słuchania w/w piosenki. Wdrażanie ucznia do samodzielnego wykonywania określonego ruchu na polecenie „zrób tak”: pukanie w stolik, parasol, uderzanie w uda.	płyta z piosenką, parasol, kurtka przeciwdeszczowa, stolik, dotykowa karta pracy „deszcz”	Uczeń w procesie długotrwałego usprawniania nabędzie umiejętność wykonywania określonego ruchu w odpowiednim czasie i przestrzeni.
listopad	Spadają liście z drzew	Wykonywanie wierszowanego masażyku na ciele ucznia: <i>„Leciał listek gdzieś przez świat, aż na ziemię cicho spadł. Leciał drugi, leciał trzeci, zasypały cały świat. Więc na spacer wyszły dzieci i z uśmiechem wszystkie liście układały w piękne kiście.”</i> Lokalizowanie przez ucznia szeleszczących liści położonych na ciele ucznia – reagowanie ruchem na bodziec słuchowy. Wspomagane próby wytwarzania odgłosów za pomocą suchych liści.	treść masażyku, suche liście	Uczeń nabędzie umiejętność koncentrowania uwagi na wykonywanym zadaniu. Uczeń nabędzie umiejętność wytwarzania odgłosu darami przyrodniczymi.

listopad	Zamieszanie w misce z wodą, czyli słoty i ulewy jesienne	Wysłuchanie prezentowanych odgłosów jesiennej pory roku: ulewa, uderzający o szyby deszcz (płyta CD). Skupianie uwagi na odgłosach wytwarzanych przez n-lkę w misce z wodą. Wspomaganie ucznia do wykonywania odgłosów o różnym natężeniu (mała ulewa, duża ulewa) w misce z wodą.	miska z wodą, odgłosy jesiennej pogody: ulewa jesienna, uderzający o szyby deszcz	Uczeń nabędzie umiejętność koncentrowania uwagi na wykonywanym zadaniu. Uczeń wzbogaci doświadczenia ruchowo - - słuchowe.
listopad	Papierowa muzyka	Wytwarzanie odgłosów za pomocą papieru (gazeta, karton, tektura falista, szary papier): darcie papieru, zgniatanie papieru, pocieranie papieru o papier. Wytwarzanie dźwięków o różnym natężeniu (dźwięki ciche, głośne, naprzemiennie raz cicho, raz głośno). Wspomagane wykonanie akompaniamentu do „Tritsh Tratsch Polki”, J. Straussa na w/w instrumentach z papieru.	gazeta, karton, tektura falista, szary papier, utwór „Tritsh Tratsch Polka”, J. Strauss	Uczeń zlokalizuje źródło dźwięku: odwróci głowę w kierunku wytwarzanego przez n-la odgłosu, wyciągnie dłoń w kierunku położonej na stoliku gazety, tektury, papieru = reakcja na sygnał dźwiękowy: usłyszany odgłos kładzenia przez n-la przedmiotu na stolik potwierdzonego pukaniem w stolik.
listopad	Miau, miauu, miauu: zwierzęca mowa	Wysłuchanie „Duetu kotów”, Gioachino Rossiniego. Zwrócenie uwagi na odgłosy kotów wyśpiewywane przez artystów. Prezentacja odgłosów kota z płyty CD. Prowokowanie ucznia do „rozmowy” z n-lem: naprzemiennie wokalizowanie ucznia z n-lem naśladującym odgłos miauczenia kota.	płyta z utworem Gioachino Rossiniego, „Duet kotów”	Uczeń skupi uwagę na prezentowanym utworze. Podejmię aktywność naprzemienną z n-lem: wokalizowanie pojedynczych głosek lub sylab jako reakcja na słyszana mowę n-la.
grudzień	Dzwonek św. Mikołaja	Słuchanie czytane przez n-la wiersza „Dzwonek św. Mikołaja” z jednoczesnym zastępowaniem wyrazów „dzyń, dzyń, dzyń” dźwiękiem dzwonka. Przy wykorzystaniu polecenia „zagraj” kształtowanie umiejętności wydobywania dźwięku poprzez właściwe trzymanie dzwonka.	wiersz „Dzwonek św. Mikołaja”, dzwonek	Uczeń w procesie powtarzającego się, długofalowego usprawniania właściwie zareaguje na polecenie „zagraj”.
grudzień	Zima wcale nie jest cicha	Prezentowanie uczniowi odgłosów zimowej pory roku w opowieści dźwiękowej „Zima”: jazda na sankach, dzwonki sań, śmiech dzieci lepiących bałwana, kroki na śniegu, stukanie sopła o sople. Wyjście do ogrodu ucznia, próba wytwarzania odgłosów na	odgłosy z płyty CD, śnieg, dzwonki przy sankach	Uczeń doświadczy niecodziennych odgłosów zimowej pory roku. Uczeń zlokalizuje źródło dźwięku: n-la po odgłosach kroków na śniegu.

grudzień	Zima wcale nie jest cicha	śniegu: kroki na skrzypiącym śniegu, lepienie kuli śniegowej, rzut śnieżką. Wspomaganie ucznia w lokalizowaniu n-la po odgłosach kroków na śniegu, ciągnącego sanki dzwoniące dzwoneczkami.		
grudzień	Stuk, puk w okieneczko	Wspomagany udział ucznia w zabawie muzyczno-ruchowej: słuchanie piosenki „Stuk, puk w okieneczko”, wyraźne rytmizowanie słów piosenki oraz wystukiwanie jej rytmu na woreczkach z materiałem sypkim. Wspomaganie ucznia w odtwarzaniu rytmu piosenki ruchem dłoni na woreczkach i wałeczkach z gąbki: jedną dłonią, drugą dłonią, obu dłońmi na raz, paluszkami.	piosenka MDS „Stuk, puk w okieneczko”, woreczki z materiałem sypkim, wałek z gąbki	Uczeń kształci koncentrację na bodźcach słuchowych, reaguje ruchem na te bodźce: z pomocą odtworzy rytm piosenki.
grudzień	Dom pełen świątecznych dźwięków	Słuchanie kolęd różniących się linią melodyczną, tempem, rytmem, barwą dźwięku, instrumentarium, narracją muzyczną - słuchanie kolędy "Gdy się Chrystus rodzi": - w wykonaniu "Arki Noego", - w wykonaniu chóru krakowskiego, - w wykonaniu zespołu Piotra Rubika. Zwrócenie uwagi na różnorodność wykonania tej samej kolędy. Doświadczenie nastroju kolędy poprzez odtwarzanie tempa ich melodii ruchem: klaskanie, kołysanie się, tupanie.	płyta CD z kolędami	Utrwalanie mowy biernej poprzez wykonywanie określonego ruchu wg polecenia „zrób tak”.
styczeń	Witamy Nowy Rok!	Prezentacja odgłosów związanych z zabawą noworoczną: fajerwerków, zimnych ogni, śmiechu ludzi, tanecznej muzyki. Wspomaganie ucznia w wykonaniu ruchu odpowiadającego usłyszанemu odgłosowi – doświadczenie różnorodności wykonywanych ruchów ciała: - klaskanie po odgłosie fajerwerków - wyciąganie ręki w kierunku zimnych ogni - dotykanie buzi jako reakcja na śmiech ludzi - kołysanie się w rytm muzyki tanecznej.	płyta CD z odgłosami fajerwerków, zimnych ogni, śmiechu ludzi, fragmentem muzyki tanecznej.	Nauka reagowania ruchem na wysłuchany odgłos.
styczeń	Zimowe trele głodnych ptaków	Wysłuchanie śpiewu ptaków. Zwrócenie uwagi na różnorodność wydawanych przez nie odgłosów. Rytmiczne naśladowanie głosem wybranych odgłosów ptaków.	płyta CD z odgłosami ptaków. Tacka z kaszą manną, ryżem, grochem,	Uczeń kształci koncentrację na ciekawych bodźcach słuchowych, reaguje ruchem

styczeń	Zimowe trele głodnych ptaków	Wspomaganie ucznia w naśladowaniu mowy n-la: rytmiczne wystukiwanie palcem wypowiedzianych sylab ćwir, ćwir..., kra, kra... itp. w zróżnicowanym materiale sypkim: kasza manna, ryż, groch. Wyjście do ogrodu ucznia, wspomaganie ucznia we wsypywaniu karmy do karmnika. Ekspozycja ucznia na odgłosy ptaków w karmniku.	okruszy chleba	na te bodźce: z pomocą n-la wystuka rytm ptasich odgłosów.
styczeń	Zabawa paluszkowa „Bałwanek”	Kształcenie orientacji w schemacie ciała na podstawie zabawy paluszkowej „Bałwanek” – wykorzystanie dłoni otwartych lub ściśniętych w pięści. Reagowanie ruchem (podawanie dłoni) na polecenie n-la „daj rękę”.	treść zabawy paluszkowej	Uczeń rozumie mowę bierną: wykona określony ruch wg polecenia słownego n-la.
styczeń	Metalowe dźwięki	Wsluchiwanie się w prezentowane odgłosy metalowych przedmiotów wytwarzanych przez n-la. Wspomaganie ucznia w samodzielnym wytwarzaniu odgłosów za pomocą przedmiotów z metalu: uderzanie w puszkę, obijanie pokrywką o pokrywkę, mieszanie łyżeczką w garnku, uderzanie pałeczką w trójkąt, pukanie zakrętkami od słoików. Uzupełnienie doświadczeń słuchowych o inne, ciekawe odgłosy metalu z płyty CD.	różne przedmioty z metalu	Uczeń skupi uwagę na prezentowanym odgłosie, wzbogaci swoje doświadczenia słuchowe.
luty	Zabawki dźwiękowe	Prezentacja melodii i odgłosów zabawek dźwiękowych ucznia. Prowokowanie ucznia do reagowania ruchem na odgłos grającej zabawki: wyciąganie dłoni w kierunku słyszanego dźwięku zabawki (lokalizowanie źródła jej dźwięku). Zauważanie preferencji ucznia co do wybranej zabawki i nauka nadawania komunikatu gestem „nie chcę”= odpychania niechcianego przedmiotu oraz „chcę”= wyciąganie dłoni w kierunku przedmiotu i chęci chwycenia go. Utrwalanie umiejętności uruchamiania zabawki dźwiękowej dopiero po zakończeniu poprzednio włączonej.	zabawki dźwiękowe ucznia	Nauka rozpoznawania ulubionej zabawki dźwiękowej po odgłosie. Nauka wykonywania ruchu w określonym czasie i przestrzeni: ponowne uruchamianie melodii zabawki dźwiękowej dopiero po zakończeniu poprzednio włączonej.
luty	Szepty i okrzyki	Wytwarzanie dźwięków o różnym natężeniu na instrumentach perkusyjnych oraz przy wykorzystaniu głosu n-la szepczącego	wybrane instrumenty perkusyjne, utwór „Poranek”,	Uczeń w procesie powtarzającego się, długofalowego usprawniania

luty	Szepty i okrzyki	i mówiącego głośno. Określanie („cicho” lub „głośno”) każdorazowo wytwarzanego odgłosu, wspomaganie ucznia w odpowiednim reagowaniu na głośne – podnoszenie rąk do góry lub ciche odgłosy – rączki na dole. Wsłuchiwanie się w „Poranek” E. Griega – zwracanie ruchem na ciche lub głośne fragmenty.	E. Griega; „Bolero”, M. Ravela	odpowiednio zareaguje na dźwięki ciche i głośne.
luty	Moja buzia okrągłutka	Na podstawie zabawy muzyczno-ruchowej „Moja buzia okrągłutka” kształtowanie orientacji w schemacie twarzy: wspomaganie ucznia we wskazywaniu części twarzy wg słów zabawy. Nauka wskazywania części twarzy na polecenie „dotknij”: oko, ucho, nos, buzię.	płyta z podkładem muzycznym do zabawy „Moja buzia okrągłutka”	Uczeń w procesie nauki wykonywania polecenia „dotknij” skieruje dłoń do wymienionej przez n-la części twarzy.
marzec	Porozumiem się gestem	Słuchanie ulubionej składanki muzycznej ucznia z MP3. Przerywanie odtwarzania muzyki i czekanie na reakcję ucznia. Prowokowanie ucznia do wyrażenia chęci dalszego słuchania – odczytywanie nadawanych przez ucznia komunikatów „chcę”. Nauka gestu PRK MAKATON „słuchać”.	MP3 ucznia	W procesie ćwiczenia umiejętności zastosowania gestu „słuchać” uczeń właściwie zastosuje w/w gest do wyrażenia chęci słuchania muzyki z MP3.
marzec	Dźwięki nie mile dla ucha	Prezentowanie dźwięków wytwarzanych za pomocą różnych przedmiotów: skrzypienie drzwi, dźwięk stłuczonego szkła, praca wiertarki oraz odgłosów z płyty CD: roboty drogowe, pisk pociągu, chrapanie, płacz dziecka. Wspomaganie ucznia w reagowaniu ruchem na usłyszany odgłos – zakrywanie uszu.	sprzęty w domu ucznia, płyta CD z odgłosami	Uczeń doświadczy dźwięków nieprzyjemnych, zostanie wdrożony do odpowiedniej reakcji na nie.
marzec	Kap, kap, kap, chlapu, chlap – – marcowe roztopy	Prezentowanie odgłosów marcowych roztopów nagranych dyktafonem: woda kapiąca z dachu, woda płynąca w rzece, kroki n-la idącego po pękającym lodzie kałuży, kroki n-la przeskakującego kałuże. Wspomaganie ucznia w wytwarzaniu podobnych odgłosów za pomocą roztopianych kostek lodu i metalowej miski, trójkąta, folii bąbelkowej, miski z wodą, kołatki. Próba stworzenia opowieści słownej n-la do odgłosów wytwarzanych przez ucznia.	odgłosy nagrane na dyktafon, kostki lodu, metalowa miska, folia bąbelkowa, miska z wodą, kołatka, trójkąt	Uczeń wzbogaci doświadczenia słuchowe, będzie manipulował przedmiotem w taki sposób, by wytworzyć z niego dźwięk. Skupi uwagę na wytwarzanych odgłosach.

marzec	Wielkanocne kurczaki	Prezentowanie odgłosów kurczaczek (3 min.), w tym czasie prowadzenie dłoni ucznia w kierunku maskotki kurczaczka: doświadczanie jego faktury, miękkości piórek. Wsłuchiwanie się również w odgłos kurczaka – maskotki. Prowokowanie ucznia do nadawania komunikatu gestem „nie chcę”= odpychania niechcianego przedmiotu oraz „chcę”= wyciąganie dłoni w kierunku kurczaka i chęci chwycenia go po usłyszanym odgłosie.	odgłosy kurczaków z płyty CD, maskotka dźwiękowa kurczaczka	Uczeń skupi uwagę na prezentowanym odgłosie, wykona ruch w określonym czasie i przestrzeni: wyciągnie dłoń w kierunku usłyszanego dźwięku.
kwiecień	Myję ręce	Wsłuchiwanie się w odgłosy nauczyciela myjącego ręce w łazience. Zwracanie uwagi na poszczególne elementy czynności mycia rąk, nazywanie ich przez n-la, wyraźne tworzenie odgłosów każdego z nich. Wspomagane próby doświadczania poszczególnych elementów mycia rąk przez ucznia. Skupianie uwagi ucznia na towarzyszących mu odgłosach.	umywalka w łazience, mydło, woda, szczoteczka do paznokci	Uczeń z pomocą wytworzy odgłosy czynności mycia rąk i skupi na nich uwagę.
kwiecień	Psie smutki – kiedy pies jest smutny, a kiedy wesoły?	Wysłuchanie piosenki „Psie smutki”. Zwrócenie uwagi na różne odgłosy psów wplecione w piosenkę: szczekanie, pieszczanie, warczenie, skomlenie – skupianie uwagi ucznia na prezentowanych odgłosach i ich różnorodności. Samodzielne uruchamianie zabawki dźwiękowej „Piesek”: kształcenie umiejętności naciskania przycisku zabawki, uruchomienie kolejnego odgłosu zabawki dopiero po zakończeniu poprzedniego.	piosenka „Psie smutki”, odgłosy psa z płyty CD, zabawka dźwiękowa „Piesek”	Nauka wykonywania ruchu w określonym czasie i przestrzeni: ponowne uruchamianie melodii zabawki dźwiękowej dopiero po zakończeniu poprzednio włączonej.
kwiecień	Kwiecień – plecień, bo przeplata: trochę zimy, trochę lata	Ilustrowanie słów piosenki odgłosami kwietniowej pogody wzbogaconymi doznaniem termicznymi: - odgłosy gradu (zmrożone plastikowe kulki) - odgłosy zawiei (powiew wiatru z wentylatora) - kroki na śniegu (śnieg) - stukanie sopła o sople (sopelki lub kostki lodu) - śpiew ptaków (figurka ptaszka) - letni deszczyk (letnia woda ze spryskiwacza). Wspomaganie ucznia w wytwarzaniu odgłosów kwietniowej pogody za pomocą w/w rekwizytów.	płyta z piosenką „Zimno-ciepło”, odgłosy gradu, zawiei, kroków na śniegu, śnieg, kostki lodu, wentylator, figurka ptaszka, spryskiwacz z letnią wodą	Uczeń skupi się na prezentowanym odgłosie wzbogaconym o doświadczenia termiczne, z pomocą wytworzy odgłos kwietniowej pogody wzbogacając jednocześnie swoje wrażenia słuchowe.

kwiecień	Dźwięki miłe dla ucha	Prezentowanie dźwięków miłych dla ucha: melodyjne utwory muzyczne z wplecionymi odgłosami zwierząt, fragmenty ulubionych przebojów ucznia, gra n-la na flecie, melodia ulubionej zabawki dźwiękowej ucznia, szelest otwieranej Kinder Kanapki – ulubionego smakołyku ucznia. Wspomaganie ucznia w adekwatnej do usłyszanego odgłosu reakcji: zadowolenia (uśmiechu) z wysłuchanej melodii, wyciągnięcia dłoni w kierunku zabawki, otwierania buzi i mlaskania na dźwięk otwieranej Kinder Kanapki. Jedzenie rozdrobnionej Kinder Kanapki podczas słuchania muzyki relaksacyjnej.	wybrane utwory muzyczne z wplecionymi odgłosami zwierząt, fragmenty ulubionych przebojów ucznia, gra n-la na flecie, melodia ulubionej zabawki dźwiękowej ucznia Kinder Kanapka, płyta CD z albumu „Klasyka dla smyka”	Uczeń doświadczy dźwięków przyjemnych, zostanie wdrożony do odpowiedniej reakcji na nie.
maj	Co tak pędzi, czemu tak gna?	Wysłuchanie słowno – – dźwiękowej aranżacji wiersza „Lokomotywa”. Próba odtwarzania ruchem zwiększającego się tempa utworu. Wykorzystanie w tym celu umiejętności ucznia w wykonywaniu odgłosów częściami ciała na polecenie „zrób tak”: klaskanie w dłonie, uderzanie o uda, pocieranie dłońmi ud, pukanie piąstką w stolik, klepanie policzków. Odpoczynek przy prezentacji lubianych przez ucznia odgłosów jadącego pociągu nagranych podczas spaceru z uczniem po parku (w pobliżu torów kolejowych).	Słowno – – dźwiękowa aranżacja wiersza „Lokomotywa”, odgłos jadącego pociągu nagranych na dyktafon podczas spaceru z uczniem	Uczeń doświadczy zmieniającej się dynamiki wykonywanych ruchów. Uczeń utwali mowę bierną poprzez wykonywanie określonego ruchu wg polecenia n-la „zrób tak”.
maj	Co słysząc na ulicy?	Ekspozycja ucznia na dochodzące podczas spaceru odgłosy ulicy: jadące samochody, sygnały różnych pojazdów, dźwiękowe przejście dla pieszych. Wdrażanie ucznia do reagowania ruchem dłoni na każdy usłyszany odgłos. Nagrywanie przez nauczyciela odgłosów dochodzących z ulicy, późniejsze wykorzystanie ich do tworzenia opowieści dźwiękowych. Wdrażanie ucznia do rozpoznawania odgłosów dźwiękowego przejścia dla pieszych: skupienie ucznia na odgłosie charakterystycznym dla światła czerwonego, ożywienie i wyciąganie dłoni w kierunku n-la na dźwięk charakterystyczny dla światła zielonego.	dyktafon do nagrywania odgłosów dochodzących z ulicy	Uczeń odpowiednio zareaguje na odgłosy dźwiękowego przejścia dla pieszych.

maj	Program specjalny SPH Ch. Knilla	Na podstawie muzyki w Programie specjalnym SPH Ch. Knilla wspomaganie ucznia w wykonywaniu określonych ćwiczeń: <ul style="list-style-type: none"> - kołysanie się - wymachiwanie rękoma - pocieranie dłoni - zaciskanie i otwieranie dłoni - klaskanie - poklepywanie się po policzkach - klepanie się po brzuchu - klepanie się po udach - poruszanie palcami u nóg - położenie się na plecach - poruszanie nogami - przewracanie się - odpoczywanie. 	płyta z Programem specjalnym SPH Ch. Knilla	Uczeń w procesie długotrwałego ćwiczenia z wyk. Programu specjalnego Knilla zareaguje ruchem na bodziec słuchowy: wykona możliwy dla jego potencjału psychoruchowego ruch na podstawie prezentowanego podkładu rytmiczno – muzycznego.
maj	Narysuję na laurce	Wspomaganie ucznia w odtwarzaniu ruchem wierszowanych życzeń dla mamy: <i>„Wymaluję na laurce czerwone serduszko (ruch dłonią po dotykowej karcie pracy: serce), ptaka co ma złote pióra (naśladowanie rękoma ruchu latania), kwiaty w dzbanuszkach (ruch dłonią po dotykowej karcie pracy: kwiat), żyj mamusiu moja miła sto lat albo dłużej (wyciąganie dłoni jak do przytulenia), bądź wesół i szczęśliwa, zdrowie niech ci służy (dotykanie dłońmi buzi, jak do wysłania buziaka).</i>	treść wierszyka, dotykowe karty pracy: serce, kwiat	Wspomaganie ucznia w wykonywaniu ruchu w przestrzeni. Nauka wykonania ruchu przytulenia się – późniejsze wykorzystanie go do okazywania pozytywnych uczuć domownikom.
czerwiec	Czy słyszymy letnią burzę?	Prezentowanie nagrania dźwiękowego burzy: opowiadanie n-la na temat słyszanych odgłosów ze szczególnym zwróceniem uwagi na grzmoty. Wspomagane próby wytwarzania odgłosów podobnych do grzmotów: uderzanie w gong, pokrywką w pokrywkę, uderzanie w metalową miskę.	płyta CD z odgłosami burzy, gong, pokrywki, metalowa miska	Uczeń będzie manipulował przedmiotem w taki sposób, by wytworzony został dźwięk.
czerwiec	Dźwiękowa podróż do lasu	Wysłuchanie opowieści n-la zilustrowanej odgłosami lasu. Wspomaganie ucznia w wytwarzaniu dźwięków i odgłosów podczas krótkiej opowieści słownej nauczyciela: <i>„W lesie szumią drzewa (grzechotka). W lesie dzwoni wiatr (janczary). W lesie wilga pięknie śpiewa (cymbałki). Dzięcioł w korę puka tak (bębenek).”</i>	grzechotka, janczary, cymbałki, bębenek	Uczeń będzie manipulował instrumentem w taki sposób, by wytworzony został dźwięk (grzechotka, janczary, cymbałki, bębenek). Wykona określony ruch w odpowiednim czasie i przestrzeni.

czerwiec	Instrumenty znad morza	Wytwarzanie odgłosów przy wykorzystaniu elementów morskiego krajobrazu: muszelki, kamyki, piasek, woda: uderzanie muszelką o muszelkę, kamykiem o kamyk, pocieranie, upuszczanie na ziemię, stolik. Umieszczanie ich w plastikowych butelkach, tekturowym pudełku, misce. Wspomaganie wydobywania odgłosów w/w instrumentami. Wykonanie prostego akompaniamentu do podkładu muzycznego „Pierwszy raz słyszę morze”.	muszelki, kamyki, piasek, woda, plastikowe butelki, tekturowe pudełka, stolik, miska, płyta z podkładem muzycznym „Pierwszy raz słyszę morze”	Uczeń będzie manipulował przedmiotem w taki sposób, by wytworzony został dźwięk. Uczeń wzbogaci swoje doświadczenia słuchowe.
czerwiec	Instrumenty do plecaka	Wstuchiwanie się w utwory wykonywane z wyraźnym udziałem instrumentów perkusyjnych: grzechotka, tamburyno, trójkąt, kołatka, janczary, bęben. Prezentowanie dźwięku poszczególnych instrumentów. Kierowanie uwagi ucznia na źródło dźwięku brzmiącego instrumentu, rozpoznawanie preferencji ucznia co do poszczególnych instrumentów. Wspomaganie ucznia we właściwym trzymaniu instrumentu w celu wydobycia dźwięku.	grzechotka, tamburyno, trójkąt, kołatka, janczary, bęben, płyty CD z utworami: K. Penderecki, "Muzyka na flet prosty, marimbę i smyczki", J. Haydn, 103 symfonia ES-dur „Z uderzeniem w kotły”, K. Penderecki, „Te Deum” (wybrany fragment), J. Brahms, "Taniec węgierski" nr 1	Uczeń w toku dalszego usprawniania rozpozna instrument po dźwięku. We właściwy sposób wydobędzie z niego dźwięk.

PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE ZAJĘĆ

SCENARIUSZ 1

Temat: Już słyhać jesień

Cel główny: Poznanie odgłosów charakterystycznych dla jesiennej pory roku

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- wysłucha opowieści słowno – dźwiękowej „Jesień”,
- wsłucha się w odgłosy wytwarzane za pomocą kasztanów, żołądzi i liści,
- z pomocą n-la będzie wytwarzał odgłosy kasztanami, żołądziami i liśćmi,
- uczeń zlokalizuje źródło dźwięku – szelest liści,
- z pomocą n-la wykona bardzo prosty akompaniament do utworu muzycznego „Libertango” – A. Piazzolli – wykorzystanie jesiennych instrumentów,
- skupi uwagę na odgłosach deszczu: z płyty CD, wytwarzanych przez n-la w misce z wodą,
- z pomocą n-la wytworzy odgłosy deszczu w misce z wodą, na parasolu, na powierzchni kurtki przeciwdeszczowej, na ponczo przeciwdeszczowym,
- ze wspomaganie n-la odzwierciedli rytm piosenki na dotykowej karcie pracy (MDS).

Przebieg zajęć:

1. Powitanie ucznia piosenką „Witaj” oraz gestem „cześć”.
2. Na podstawie zabawy muzyczno – ruchowej „Tu mam oko, a tu nos” wspomaganie ucznia w witaniu części ciała.
3. Prezentacja opowieści słowno – dźwiękowej „Jesień”:

„Dziś jest piękny, jesienny dzień. Świeci słońce, a wiatr delikatnie szumi w gałązkach drzew (odgłos wiatru z płyty CD, szum wiatru woreczkiem). Ptaki siedzą na gałęziach drzew i głośno śpiewają (świergot ptaków z płyty CD i zabawki dźwiękowej). Przyszły też dzieci (tupot kroków z płyty CD). Słuchać ich radosny śmiech (dziecięcy śmiech nagrany dyktafonem podczas spaceru z uczniem). Dzieci chodzą po parku w poszukiwaniu jesiennych darów (odgłos kroków nagrany dyktafonem podczas spaceru). Szukają kasztanów i żołądzi, które spadają z drzewa (stukot spadających darów jesieni). Dzieci zbierają też kolorowe liście, które szeleszczą pod nogami (szelest liśćmi). Ale teraz muszą iść do domu, bo zaczął padać jesienny deszcz (odgłos deszczu, pukanie dłonią w parasol, pałeczką w bębenek).

4. Doświadczanie dotykem darów jesieni, wsłuchiwanie się ucznia odgłosy wytwarzane za ich pomocą:
  - uderzanie jednym o drugi,
  - toczenie,
  - upuszczanie na ziemię, stolik,
  - umieszczanie ich w tekturowych pudełkach, butelkach – tworzenie jesiennych instrumentów.
5. Wspomaganie ucznia w wydobywaniu odgłosów za pomocą kasztanów, żołądzi:
  - uderzaniu kasztanem o stolik,
  - mieszanie dłonią w koszyku z kasztanami,

- upuszczanie ich na ziemię,
  - wytwarzanie odgłosu jesiennymi instrumentami: butelka z kasztanami, pudełko z żołądziami.
6. Towarzystwo uczniowi w wykonywaniu prostego akompaniamentu do utworu muzycznego „Libertango” – A. Piazzolli – wykorzystanie jesiennych instrumentów.
  7. Wykonanie wierszowanego masażu na ciele ucznia, lokalizowanie przez ucznia szeleszczących liści położonych na jego ciele: reagowanie ruchem na bodziec słuchowy:

„Leciał listek gdzieś przez świat, aż na ziemię cicho spadł. Leciał drugi, leciał trzeci, zasypały cały świat”.

8. Przypomnienie odgłosów liści wykorzystanych w opowieści dźwiękowej.
9. Wspomaganie ucznia w wytwarzaniu odgłosów za pomocą suchych liści:
  - pocieranie liściem o liść,
  - gniecie liści,
  - zgarnianie liści ze stolika,
  - mieszanie dłonią w pudełku pełnym liści.
10. Wykonywanie odgłosów liśćmi do piosenki „Ola i liście”.
11. Powtórne wysłuchanie fragmentu opowieści dźwiękowej prezentującej odgłosy deszczu i popartej doświadczeniem kropli deszczu ze spryskiwacza z wodą.
12. Skupianie uwagi ucznia na odgłosach wytwarzanych przez n-lkę w misce z wodą. Wspomaganie ucznia do wykonywania odgłosów o różnym natężeniu (mała ulewa, duża ulewa) w misce z wodą.
13. Wysłuchanie „Deszczowej piosenki”: wspomaganie ucznia w reagowaniu ruchem na rytm piosenki: wodzenie paluszkami po deszczowych kroplach (wykorzystanie dotykowej karty pracy MDS).
14. Wspólne z uczniem wytwarzanie odgłosów deszczu na innych przedmiotach związanych z deszczową pogodą: na parasolu, na powierzchni kurtki przeciwdeszczowej, na ponczo przeciwdeszczowym.
15. Pożegnanie się z uczniem piosenką „A teraz się żegnamy”.

SCENARIUSZ 2

Temat: Dom pełen świątecznych dźwięków

Cel główny: Poznanie dźwięków towarzyszących świątecznym przygotowaniom

Cele szczegółowe:

- poznanie dźwięków dochodzących z kuchni;
- poznanie dźwięków towarzyszących świątecznym porządkom;
- poznanie dźwięków dochodzących ze świątecznego worka Gwiazdorka;
- zapoznanie się z najpiękniejszymi kolędami i pastorałkami świątecznymi (zróżnicowanymi pod względem melodii, tempa, harmonii, rytmu i narracji muzycznej).

Przebieg zajęć:

1. Przywitanie się z uczniem piosenką "Cichuteńko już siadamy i zajęcia zaczynamy".
2. Przywitanie poszczególnych części ciała piosenką: "Moja okrągła buzia":
ilustrowanie ruchem słów piosenki.
3. Masaż wcześniej przywitanych części ciała masażerem przy podkładzie muzycznym " – aria z Suity D-dur – J. S. Bacha.
4. Nasłuchiwanie dźwięków dochodzących z kuchni:
  - stukania garnkami,
  - uderzania łyżeczką o szklanę,
  - uderzania o siebie naczyń kuchennych,
  - odgłosu mycia naczyń,
  - skwierczenia tłuszczu na patelni,
  - gwizdania czajnika z gotującą się wodą.
5. Wspomagane wytwarzanie dźwięków charakterystycznych dla kuchni (utrwalanie mowy biernej poprzez wykonywanie określonego ruchu wg polecenia "zrób tak"):
  - stukanie łyżeczką metalową o łyżeczkę,
  - stukanie o siebie łyżeczkami drewnianymi,
  - uderzanie metalową i drewnianą łyżeczką o garnek,
  - próby wydobywania dźwięku przy pomocy gwizdka czajnika (dmuchanie w gwizdek),
  - stukanie pokrywką o garnek,
  - potrząsanie puszką metalową z ziarnkami kawy, cukrem, makaronem, kaszą, grochem.
6. Nasłuchiwanie dźwięków towarzyszących świątecznym porządkom:
  - odgłos odkurzacza,
  - odgłos otwierania i zamykania szafy, szuflady, drzwi,
  - odgłos pocierania o meble,
  - pukanie miotły o podłogę,
  - odgłos pocierania o szyby okien.
7. Wspomagane wytwarzanie dźwięków charakterystycznych dla świątecznych porządków:
  - pocieranie ściereczką o blat mebli,
  - pocieranie ściereczką o szybę,
  - pukanie zmiotką o podłogę (pokrytą panelami, płytkami, dywanikiem),
  - włączanie i wyłączanie odkurzacza,
  - zamykanie i otwieranie szuflady, szafy, drzwi.

8. Czytanie wiersza "Co masz w worku Gwiazdorku?":
  - utrwalanie rozumienia gestu "weź" podczas wyciągania poszczególnych zabawek z worka,
  - słuchanie odgłosów dźwiękowych zabawek ukrytych w worku,
  - słuchanie piosenek opowiadających o poszczególnych zabawkach ukrytych w worku :
    - lala – "Laleczka z saskiej porcelany"
    - miś – "Jadą, jadą misie"
    - pluszowy pies – "Pieski małe dwa"
    - piłka – "Piłka Oli"
    - drewniany pociąg – "Jedzie pociąg z daleka"
    - książeczka – "Alfabetynka".
9. Ilustrowanie ruchem i rekwizytami kolędy "Gdy śliczna Panna".
10. Słuchanie pastorałki "Szedł pastuszek bosy":
  - utrwalenie gestu "iść",
  - tworzenie akompaniamentu przy pomocy tupania nogami.
11. Słuchanie kolędy "Gdy się Chrystus rodzi":
  - w wykonaniu "Arki Noego",
  - w wykonaniu chóru krakowskiego,
  - w wykonaniu zespołu Piotra Rubika,

zwrócenie uwagi na różnorodność wykonania tej samej kolędy (zmiany dotyczące linii melodycznej, tempa, rytmu, barwy dźwięku - instrumentarium, narracji muzycznej); akompaniowanie przy pomocy różnorodnych instrumentów perkusyjnych niemelodycznych (bębenek, janczary, kołatki, trójkąt, tamburyno, grzechotka).
12. Pożegnanie się z uczniem Programem specjalnym Ch. Knilla.

SCENARIUSZ 3

Temat: Instrumenty do plecaka

Cel główny: Poznanie instrumentów towarzyszących wakacyjnym wyprawom

Cele szczegółowe:

- poznanie nazw, budowy i wyglądu "instrumentów do plecaka";
- poznanie dźwięków wydobywanych przy pomocy poszczególnych instrumentów;
- poznanie sposobu wydobywania dźwięków na poszczególnych instrumentach;
- zapoznanie się z piosenkami o tematyce wakacyjnej (zróżnicowanymi pod względem melodii, tempa, harmonii, rytmu i narracji muzycznej).

Przebieg zajęć:

1. Przywitanie się z uczniem piosenką "Cichuteńko już siadamy i zajęcia zaczynamy".
2. Przywitanie poszczególnych części ciała piosenką: "Głowa, ramiona...":
ilustrowanie ruchem słów piosenki.
3. Masaż wcześniej przywitanych części ciała masażerem przy podkładzie muzycznym " – Adagio, T. Albinoni.
4. Dotykowe poznanie budowy i wyglądu: fletu prostego, bębena, trójkąta, tamburyna, marakasów.
5. Słuchanie dźwięków wydobywanych przy pomocy powyższych instrumentów (prezentacja tych dźwięków przez nauczyciela).
6. Słuchanie przykładów utworów z muzyki poważnej, w których to kompozytorzy wykorzystują brzmienie następujących instrumentów:
  - flet prosty – K. Penderecki – „Muzyka na flet prosty, marimbę i smyczki”,
  - bębenek – J. Haydn – 103 symfonia ES-dur „Z uderzeniem w kotły”,
  - trójkąt – K. Penderecki – „Te Deum” (wybrany fragment),
  - tamburyno i marakasy – J. Brahms – „Taniec węgierski" nr 1.
7. Wspomagane próby wydobywania dźwięków na powyższych instrumentach:
  - dmuchanie w ustnik fletu,
  - uderzanie pałeczką o bębenek,
  - uderzanie metalowym pręcikiem o trójkąt,
  - potrząsanie tamburynem,
  - potrząsanie marakasami.
8. Wspomagane tworzenie akompaniamentu na "instrumentach do plecaka" do znanych, wakacyjnych piosenek: "Lato, lato", "Gdzie strumyk płynie z wolna"; "Po łące biega lato".
9. Pożegnanie się z uczniem Programem specjalnym Ch. Knilla.

SCENARIUSZ 4

Temat: Rytmiczne dłonie

Cel główny: Nauka samodzielnego wykonania odgłosów ruchem dłoni:
reagowanie na polecenie nauczyciela „zrób tak”

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- przywita się śpiewanką – pokazywanką „Moje dłonie”
- wysłucha różnych odgłosów wytwarzanych przez nauczyciela za pomocą dłoni
- z pomocą n-la zilustruje ruchem treść wiersza „To są dłonie: lewa, prawa”
- wysłucha utworu Piotra Rubika „Niech mówią, że to nie jest miłość” i z pomocą n-la będzie wyklaskiwać rytm podczas powtórnej prezentacji utworu
- z pomocą n-la wykona dłońmi odgłosy ilustrujące treść opowiadania
- rozpocznie naukę samodzielnego wykonania odgłosów ruchem dłoni: odpowiednio zareaguje na polecenie nauczyciela „zrób tak”: klaśnij, potrzyj uda, klepnij uda
- wysłucha własnoręcznie wytworzonych odgłosów nagranych na dyktafon

Przebieg zajęć:

1. Przywitanie się z uczniem śpiewanką – pokazywanką „Moje dłonie”.
2. Wysłuchanie różnych odgłosów wytwarzanych przez nauczyciela za pomocą dłoni:
  - klaskanie
  - pocieranie w wybrane części ciała
  - poklepywanie wybranych części ciała
  - pstrykanie palcami.
3. Przygotowanie dłoni do zabawy: masaż termiczny dłoni, masaż dłoni metodą Shantalla oraz ilustracja ruchem treści wiersza „To są dłonie: lewa, prawa”:

„Ważna sprawa i ciekawa – to są dłonie: lewa, prawa.

(pokaż lewej, potem prawej dłoni)

Dłoń się czasem może przydać – kiedy klasnę już je słuchać!

(jedno klaśnięcie dłońmi)

Ważna sprawa i ciekawa – to są dłonie: lewa, prawa.

(pokaż lewej, potem prawej dłoni)

Mam gotowe dłonie obie – razem dłonie klaszczą sobie!”

(rytmiczne klaskanie dłońmi)

4. Wysłuchanie utworu Piotra Rubika „Niech mówią, że to nie jest miłość”, zwrócenie uwagi na rodzaj odgłosów wykonywanych dłońmi: klaskanie.
5. Wspomaganie ucznia w wyklaskiwaniu rytmu dłońmi podczas powtórnego słuchania w/w utworu.
6. Wykonanie odgłosów ilustrujących treść opowiadania dłońmi ucznia:

„Wyruszamy na spacer do lasu (pocieranie dłoni o uda)

Najpierw idziemy dróżką (klepanie w uda)

Przechodzimy przez mostek, (klepanie policzków)

Wchodzimy na polanę (pocieranie ud)

Zaczyna padać deszcz (klaśnięcie w dłonie), więc wracamy do domu:

Szybko idziemy przez polanę (szybkie pocieranie ud)

Przechodzimy przez mostek (szybkie klepanie policzków)

Biegniemy dróżką (szybkie klepanie w uda)

Udało się! (klaskanie)

Jesteśmy w domu!” (klaskanie)

7. Tworzenie określonych odgłosów przy wykorzystaniu dłoni ucznia: klaskanie, pocieranie ud, klepanie ud, klepanie policzków:

„Kłaśnij w dłonie, potrzyj uda – to jest łatwe, więc się uda!

Ręka, ręka, uda, uda, to się świetnie uda.

Kłaśnij w dłonie, klepnij w uda – to jest łatwe więc się uda!

Ręka, ręka, uda, uda, to się świetnie uda.

Kłaśnij w dłonie, klep policzki – to jest łatwe więc się uda!

Ręka, ręka i policzki, to się świetnie uda.”

8. Nauka samodzielnego wykonania odgłosów ruchem dłoni: reagowanie na polecenie nauczyciela „zrób tak”:
  - kłaśnij
  - potrzyj uda
  - klepnij uda
  - klepnij polik.
9. Nagrywanie odgłosów ucznia na dyktafon oraz wsłuchiwanie się w nie podczas ich odtwarzania.
10. Pożegnanie się z uczniem „przybijaniem piątki” na znak, że to był udany czas.

PODSUMOWANIE

Aktywność dziecka niewidzącego, upośledzonego umysłowo zostaje uruchomiona aktywnością dorosłego. Ćwiczenia słuchowo – ruchowe kształcą percepcję i elastyczność ruchów, koordynację, a więc usprawniają funkcjonowanie analizatora kinestetyczno – ruchowego. Element muzyczny, dźwiękowy rozwija percepcję słuchową. Ruch, gest wspomagany słowem, dźwiękiem umożliwia nabywanie nowych doświadczeń, a te są niezbędnym warunkiem zmian w rozwoju psychoruchowym dziecka.

Aby rozwój ten był całościowy niezbędne jest współdziałanie wielu wyspecjalizowanych do pracy z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie specjalistów, a w przypadku dziecka niewidomego konieczna jest także współpraca z rehabilitantem wzroku.

KATALOG UTWORÓW MUZYCZNYCH

Element muzyki	Rodzaj wywoływanych odczuć	Przykłady muzyczne
<p>Tempo:</p> <p>- wolne</p> <p>- szybkie</p>	<p>powaga, opanowanie, łagodność</p> <p>radość – szczęście, niepokój – podniecenie</p>	<p>- Symfonia e-moll cz. 1 „Z Nowego Świata”, A. Dworzak;</p> <p>- Aria z suity D-dur, J. S. Bach;</p> <p>- „Ave Maria”, Bach/Gounod;</p> <p>- Andante z koncertu skrzypcowego e-moll, F. Mendelssohn Bartoldy</p> <p>- uwertura do „Cyrulika Sewilskiego”, G. Rossini;</p> <p>- Presto z „Koncertu brandenburskiego G-dur”, J. S. Bach;</p> <p>- Allegro z „Małej nocnej muzyki”, W.A.Mozart;</p> <p>- „Etiuda rewolucyjna”, F. Chopin;</p> <p>- „Taniec z szablami”, Chaczaturian;</p>
<p>Melodia:</p> <p>- o dźwiękach wysokich</p> <p>- o dźwiękach niskich</p>	<p>żwawy nastrój</p> <p>smutek, krzepkość, majestat, godność i powaga</p>	<p>- „O sole mio”, E. di Capua;</p> <p>- „Taniec kurcząt w skorupkach” z „Obrazków z wystawy”, M. Musorgski;</p> <p>- „Słoń” z „Karnawału zwierząt”, C.Saint-Saens;</p>
<p>Harmonia:</p> <p>- tryb moll</p>	<p>smutek, rozmarzenie, sentymentalność</p>	<p>- „Requiem” d-moll, W. A. Mozart;</p> <p>- „Tęskne marzenia”, Wł. Zołotariew;</p> <p>- Msza h-moll, J. S. Bach;</p> <p>- „Sonata księżycowa” cis-moll, L. van Beethoven;</p>

- tryb dur	radość, wesołość, zabawa	- Symfonia C-dur „Jowiszowa” cz. 1, W. A. Mozart; - „Odgłosy wiosny”, J. Strauss; - Koncert brandenburski nr 3 G-dur, J. S. Bach; - Kwartet nr 3 op.33 C-dur „Ptasi”, J. Haydn; - Symfonia nr 3 Es-dur op. 55 „Eroica”, L. van Beethoven;
Rytm: - stanowczy, zdecydowany - swobodny, płynny	krzepkość, dostojność, szczęście, wdzięk, spokój liryzm, szczęście, rozmarzenie	- „Taniec węgierski” nr 1, J. Brahms; - Symfonia g-moll, W. A. Mozart; - I Suita z opery „Carmen”, "Torreador", G. Bizet - „Sceny dziecięce”, R. Szumann; - Rapsodia węgierska nr 2, F. Liszt; - Aria Stefana z opery „Straszny Dwór”, S. Moniuszko;
Narracja muzyczna: - zjawiska słuchowe	głosy ptaków odgłosy burzy odgłosy łąki tętent koni marsz żołnierzy ogień	- VI symfonia F-dur „Pastoralna”, L. V. Beethoven; - „Spóźniony słowik”, W. Lutosławski; - Symfonia fantastyczna, H. Berlioz; - Suita „Na łące”, T. Szeligowski; - uwertura do opery „Wilhelm Tell”, G. Rossini; - „Marsz żołnierzyków”, Wł. Żołtariew; - „Czar ognia” z III aktu dramatu muzycznego „Walkiria”, R. Wagner;

- zjawiska wzrokowe	naśladowanie motoryki kołowrotka	- pieśń „Gretchen am Spinnrade“, Fr. Schubert; - pieśń "Prząśniczka", St. Moniuszko;
- zjawiska słuchowo – – motoryczne	naśladowanie motoryki lokomotywy	- „Pacific”, A. Honegger;

BIBLIOGRAFIA

1. Ambroziak A.(2009). Zabawy sensoryczne. Lublin: Instytut Szkoleń i Analiz Gospodarczych.
2. Bogdanowicz M. (1997). Integracja percepcyjno-motoryczna. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
3. Czapiga A.(1996). Wyzwalanie i utrwalanie aktywności dzieci znacznie i głęboko upośledzonych umysłowo. Wrocław: Instytut Psychologii [w:] Forum Psychologiczne (1996). Tom I, Nr 1-2.
4. Majewski T. (2002). Tyflopsychologia rozwojowa. Zeszyty Tyflogiczne 2008, Warszawa: PZN.
5. Piszczek M. (2001). Przewodnik dla nauczycieli uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu znacznym i umiarkowanym. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Pedagogicznej MEN.
6. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G. (1992). Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego. Warszawa: WSiP.
7. Sowa J. (1998). Pedagogika specjalna w zarysie. Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe „Fosze”.
8. Kłosiński J. (1995). Człowiek w sytuacji kontaktu z muzyką. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Kultury.